

آیین نامه اجرایی راه اندازی و فعالیت مراکز جامع توانمندسازی و صیانت اجتماعی از بهبود یافتگان

در راستای اجرای بندهای ۶^۱ و ۷^۲ سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر ابلاغی مقام معظم رهبری "مدظله العالی"، و با استناد به ماده ۳۴^۳ قانون مبارزه با مواد مخدر، همینطور تحقق جزء ۳ بند ۸۰ ماده ۸۰ قانون برنامه ششم توسعه^۴ بعلاوه سند جامع درمان و حمایت اجتماعی (مصوب سال ۱۳۹۲)، و با هدف توانمندسازی، جامعه پذیری و صیانت از بهبودیافتگان، همچنین به منظور حرفه آموزی و ایجاد زمینه اشتغال برای آنان، و به جهت هماهنگی، هم افزایی و تشریک مساعی بخش دولتی، غیردولتی و سازمانهای مردم نهاد، "آیین نامه اجرایی راه اندازی و فعالیت مراکز جامع توانمندسازی و صیانت اجتماعی"، به شرح زیر تدوین می گردد:

ماده ۱: تعریف مفاهیم و واژه ها

۱- **قانون:** قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷/۸/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام با اصلاحات و الحاقات بعدی آن.

^۱ بند ۶ سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر: «ایجاد و گسترش امکانات عمومی تشخیص، درمان، بازتوانی و اتخاذ تدابیر علمی جامع و فراگیر با هدف: ۱- درمان و بازتوانی مصرف‌کنندگان. ۲- کاهش آسیب‌ها. ۳- جلوگیری از تغییر الگوی مصرف از مواد کم خطر به مواد پرخطر».

^۲ بند ۷ سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر: «اتخاذ تدابیر لازم برای حمایت‌های اجتماعی پس از درمان مبتلایان به مواد مخدر و انواع روانگردان در زمینه اشتغال، اوقات فراغت، ارائه خدمات مشاور و پزشکی و حمایت‌های حقوقی و اجتماعی برای افراد بازتوانی شده و خانواده‌های آنها».

^۳ ماده ۳۴ قانون مبارزه با مواد مخدر: به ستاد مبارزه با مواد مخدر اجازه داده می‌شود که بر اساس ضرورت به تهیه و تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی مورد نیاز اقدام نماید.

^۴ جزء ۳ بند ۸۰ ماده ۸۰ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه: «از طریق وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (سازمان بهزیستی) با همکاری شهرداری‌ها، نسبت به بهره‌برداری و تکمیل مراکز نگهداری، درمان و کاهش آسیب معاندان متجاهر و بی‌خانمان و راه‌اندازی مراکز جامع توانمندسازی و صیانت اجتماعی برای معاندان بهبودیافته در استان‌ها با رعایت احکام ماده ۷۰ این قانون اقدام نماید. اداره این مراکز به عهده سازمان بهزیستی کشور یا شهرداری‌ها حسب مورد با بهره‌گیری از ظرفیت سازمان‌های مردم نهاد و بخش غیر دولتی خواهد بود. ترخیص این افراد از مراکز مورد نظر با تایید سازمان بهزیستی و با هماهنگی نیروی انتظامی و مقام قضایی خواهد بود. آیین‌نامه اجرایی این جزء توسط ستاد مبارزه با مواد مخدر تهیه و به تصویب شورای اجتماعی کشور می‌رسد».

- ۲- **آیین نامه اجرایی ماده ۱۶ قانون:** آیین نامه اجرایی مراکز نگهداری، درمان و کاهش آسیب معتادان موضوع ماده ۱۶ قانون مبارزه با مواد مخدر با اصلاحات و الحاقات بعدی مصوب یکصد و سی و چهارمین جلسه ستاد مبارزه با مواد مخدر با اصلاحات و الحاقات
- ۳- **آیین نامه مراقبت بعد از خروج:** آیین نامه مراقبت بعد از خروج معتادان موضوع تبصره یک ماده ۲ قانون مبارزه با مواد مخدر ابلاغی به شماره ۹۰۰۰/۴۳۳۷۱/۱۰۰ مورخ ۱۳۹۲/۸/۱۲ از سوی رئیس محترم قوه قضاییه.
- ۴- **وابستگی به مواد (اعتیاد):** نشانگانی است که با الگوی رفتاری مشخص می شود که در این الگو، مصرف یک ماده یا گروهی از مواد از سایر رفتارهایی که قبلاً برای فرد ارزشمند بوده به مراتب اولویت بیشتری پیدا می کند و شخص علی رغم بروز مشکلات مرتبط با مصرف مواد به مصرف ادامه می دهد.
- ۵- **درمان وابستگی به مواد:** از مجموعه مداخلات طبی، روانشناختی و اجتماعی برای تغییر رفتار، بهبود عملکرد و بازگشت فرد وابسته به مواد به اجتماع با هدف نهایی درمان، دستیابی به زندگی بدون مصرف مواد.
- ۶- **بازتوانی وابستگی به مواد:** کلیه خدمات مرتبط با پیشگیری از عود و بهبود آسیب های قبلی ناشی از سوء مصرف مواد و ارتقاء عملکرد وابستگان به مواد (معتادان) می باشد از قبیل: خدمات آموزشی، مشاوره ای، روان درمانی، مداخلات دارویی پیشگیری از عود نظیر نالتروکسان، درمان بیماری های همراه و حمایت های اجتماعی.
- ۷- **بهبودی:** بهبودی عبارت است از مجموعه مداخلاتی که برای تغییر رفتار، از طریق تأثیرپذیری از گروه همتای آموزش دیده جهت بهبود عملکرد و بازگشت فرد مصرف کننده مواد به اجتماع با هدف نهایی دستیابی به زندگی بدون مصرف مواد انجام می گیرد.
- ۸- **بهبود یافته:** فردی است که قبلاً مواد اعتیادآور مصرف می نموده و در حال حاضر با توجه به معیارهای این دستورالعمل و با توجه به مسئولیتی که برعهده دارد سابقه پاکي مورد نیاز را دارا می باشد و هیچگونه رفتار پرخطری ندارد.
- ۹- **جلسات بهبودی:** جلساتی که توسط اعضای گروه خودیار با تأکید بر مسایل معنوی و تجربیات بهبودی جهت تداوم پاکي تشکیل می شود.
- ۱۰- **گروه همتا یا خودیار:** افراد بهبود یافته ای هستند که تمایل دارند خدمات آموزشی و سایر خدمات بهبودی را به معتادان در حال بهبودی ارائه دهند.

۱۱- توانمندسازی: فرایندی است هدفمند که طی آن، اقداماتی در جهت ارتقاء تواناییها و مهارتهای فردی، روانی، اجتماعی، احساس موثر بودن در سرنوشت خود، کسب توانایی و مهارت های لازم برای مشارکت موثر و فعال در زندگی گروهی و اجتماعی، پذیرش مسئولیت نتیجه انتخاب های خود، هماهنگی ارزش های فردی با برنامه کمکی مراکز و اعتماد به تیم تخصصی، صورت می گیرد.

۱۲- صیانت اجتماعی: مجموعه مداخلات، فعالیتها و برنامه های حمایتی و صیانتی است که با هدف افزایش زمان پکی در بهبودیافتگان و توانمندسازی و پذیرش مجدد (بازپذیری) فرد بهبودیافته در خانواده و جامعه انجام می شود.

۱۳- جامعه پذیری: فرآیندی در مسیر بازگشت فرد معتاد بعد از بهبودی به جامعه و ادغام وی در اجتماع است که طی آن فرد شیوه های زندگی جامعه خود را فرا می گیرد، شخصیت کسب می کند و آمادگی اختیار را به عنوان عضوی از جامعه پیدا می کند.

۱۴- اقامت: منظور اقامت شبانه روزی به مدت یکسال است. دریافت خدمات روانشناختی، جستجوی شغل، بازگشت به کار و جستجوی سرپناه یا مسکن و بازگشت به جامعه علی الخصوص خانواده را با کمک مددکار اجتماعی مرکز انجام دهد.

تبصره - سایر اصطلاحات تابع تعاریف مندرج در قانون مبارزه با مواد مخدر و آیین نامه های آن می باشد.

ماده ۲ - اهداف مراکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی

۱. اتخاذ تدابیر لازم جهت اقامت و نیازهای اولیه برای معتادان بهبودیافته بی خانمان مراکز ماده ۱۵ و ۱۶ (اقامت شبانه روزی، لباس مناسب و لوازم شخصی ضروری، خوراک، بهداشت و ...).
۲. ایجاد محیطی امن، حمایت گر و عاری از مواد برای بهبودیافتگان بی خانمان
۳. ارائه خدمات پزشکی عمومی و ارجاع به مراکز بهداشتی و درمانی برای دریافت خدمات پزشکی تخصصی حسب نیاز، و ارائه خدمات مشاوره و مددکاری.
۴. اجرای فرآیند مدیریت مورد (case management) منطبق با دستورالعمل سازمان بهزیستی کشور
۵. ارتقاء سلامت روانی اجتماعی افراد بهبودیافته به منظور مانایی درمان
۶. آماده ساختن خانواده جهت پذیرش فرد بهبودیافته

۷. ارائه راهکار و ایجاد شرایط مناسب برای اشتغال فرد در خارج از مرکز، ضمن شناسایی فرصت‌های اشتغال مرتبط و مورد نیاز

ماده ۳ - شرح وظایف سازمان‌ها و نهادها در راستای همکاری بین بخشی

۱. وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی (سازمان بهزیستی) با همکاری شهرداری‌ها نسبت به راه اندازی مراکز جامع توانمندسازی و صیانت اجتماعی برای معتمدان بهبودیافته در استانها اقدام نماید.
۲. شهرداریها مکلفند، هماهنگی‌های لازم را برای تامین و نگهداری فضای فیزیکی متناسب و قابل اقامت با ظرفیت مورد نیاز و شاخص‌های مندرج در دستورالعمل اجرایی سازمان بهزیستی انجام دهند.
تبصره - بهره برداری از فضاهای متعلق به شهرداری‌ها، تابع ضوابط و مقررات مالی و معاملاتی شهرداری‌ها می‌باشد.
۳. وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و همچنین دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی موظفند، نسبت به تامین خدمات پزشکی سرپایی و بستری مورد نیاز مددجویان مرکز (مطابق با آیین‌نامه درمان معتمدان بی‌بضاعت مصوب جلسه ۱۳۴ ستاد مبارزه با مواد مخدر مورخ ۱۳۹۶/۹/۲۷) اقدام نمایند.
تبصره - اعتبار مربوط به خدمات پزشکی از محل اعتبارات سازمان بیمه سلامت تامین می‌گردد.
۴. سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور مکلف است، خدمات ارزیابی مهارت‌های حرفه‌ای، تعیین نیازهای آموزشی و ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به مددجویان معرفی شده از مراکز را ارائه نماید و ضمن اطمینان لازم از فراگیری حرفه توسط فراگیران به اعطای گواهینامه مهارت مبادرت نماید.
۵. کمیته امداد امام خمینی (ره) موظف است تا تمهیدات لازم برای تحت پوشش قرار دادن خانواده مددجویان را در طول مدت حضور فرد در این مراکز و پس از ترخیص با تشخیص تیم درمانگر و معرفی سازمان بهزیستی بر اساس قوانین جاری کمیته امداد امام خمینی (ره)، در دستور کار خود قرار دهد (مطابق با ماده ۱۴ آیین‌نامه درمان و کاهش آسیب معتمدین بی‌بضاعت).
۶. نیروی انتظامی موظف است اقدامات لازم برای تامین امنیت و حفاظت فیزیکی مراکز را انجام دهد.

ماده ۴ - ظرفیت، فضای فیزیکی، شرایط پذیرش و ترخیص مراکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی

موارد مرتبط با مشخصات فضای فیزیکی مرکز، ترکیب کادر مدیریتی و اجرایی مرکز، وظایف مدیر مرکز و نحوه ارائه خدمات، در دستورالعمل اجرایی مراکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی سازمان بهزیستی تعیین می‌گردد. همچنین جزئیات نحوه پذیرش و ترخیص افراد در مرکز، در دستورالعمل اجرایی سازمان بهزیستی کشور پیش‌بینی شده است.

ماده ۵ - اعتبارات

اعتبارات مورد نیاز برای اجرای مفاد این آیین‌نامه، از محل اعتبارات مصوب و ابلاغی دستگاه‌های اجرایی، بودجه ستاد مبارزه با مواد مخدر، سازمان امور اجتماعی (شورای اجتماعی کشور) و شهرداری‌ها تامین و پرداخت می‌گردد که از طریق تفاهم‌نامه‌های متبادله، سهم هر دستگاه مشخص خواهد شد.

تبصره ۱- سازمان بهزیستی مکلف است در ابتدای هر سال نسبت به برآورد و ارائه پیشنهادات لازم در خصوص ظرفیت مورد نیاز استان‌ها، تعداد و شهرهای مدنظر برای راه‌اندازی مراکز، و همچنین پیش بینی هزینه سرانه‌ی راه‌اندازی و تجهیز مرکز و هزینه سرانه نفر-روز ارائه خدمات را به دبیرخانه ستاد برای تایید اقدام نماید.

تبصره ۲- دستگاه‌های ذیربط مکلفند تا برای تامین اعتبار مورد نیاز جهت اجرای وظایف مندرج در این آیین‌نامه، درخواست مستدل و کارشناسی شده‌ی خود را به همراه پیش بینی موارد لازم، در پیش نویس لوایح بودجه سنواتی، به سازمان برنامه و بودجه تقدیم دارند.

ماده ۶ - صدور مجوز تاسیس و پروانه فعالیت مراکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی

ارائه مجوزهای لازم برای تاسیس مراکز منطبق بر بند ۱۲ ماده ۲۶ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۸۰/۱۱/۲۷ مجلس محترم شورای اسلامی، بر عهده سازمان بهزیستی کشور می‌باشد. فرآیند صدور مجوز براساس دستورالعمل ضوابط تاسیس، اداره و انحلال مرکز توانمندسازی و صیانت اجتماعی سازمان بهزیستی و با نظارت دبیرخانه ستاد صورت می‌گیرد.

ماده ۷ - نظارت

نظارت بر اجرای موضوع این آیین‌نامه بر عهده دبیرخانه ستاد می‌باشد. کلیه مراجع مشمول این آیین‌نامه موظفند تمامی فعالیت‌های مربوط به وظایف خود را منطبق با ضوابط قانونی، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ذیربط، به طور مشخص در صورتجلسات و مکاتبات مربوطه قید و به صورت مکتوب و مستند (حداقل هر شش ماه یکبار) به دبیرخانه ستاد منعکس نمایند.